

ĀHEINGA REO

He kohinga āheinga reo tēnei. Ko te āheinga reo te pūtake i kōrero ai tātou, arā, ko te mihi, ko te whakaputa i ētahi whakaaro, ko te aha kē rānei. Ko ētahi o ngā tauira nei he kīwaha, ko ētahi he rerenga kōrero. Ko ēnei ētahi o ngā momo reo hei whakatinana i ngā āheinga reo.

MIHI

Ngā mihi o te ata ..., o te ahiahi ..., o te wā ...

Kia ora.

Pō mārie. Ata mārie.

Nau mai. Haere mai.

Tēnā tātou katoa e noho nei ...

Kia ora rā e te whare ...

RAUPAPA

He ..., he ...

Ka ..., ā, ka ...

Kātahi ka ...

Ā muri mai ...

Hei muri i tērā ...

Nāna ko ..., ka puta ko ...

Tēnā koa, ko te tuatahi ...

Kātahi ka whai mai ko ...

I konā ka ..., Hei konā ka ...

WHAKAMĪHARO

He toki! He pū!

Tau ana!

Pārekareka ana te ...

Kei reira kē!

E! Kei reira.

Te pai kē hoki!

Kāore i tua atu.

WHAKAMIHI

Ka pai hoki koe.

Kino kē koe.

Kei runga rawa atu koe ...

Engari koe.

Koia kei a koe!

Āe mārika!

WHAI MĀRAMATANGA

He aha? Anō? Kāore au i te mārama.

He aha te tikanga o ...?

Tēnā, kōrero mai anō.

Kei te whai māramatanga te tangata i a Hine.

Tēnā koa, whakamāramahia mai ...

Tēnā, whakahokia mai he urupare ...

WHAKAKORE

Whakamutu atu!

Hei aha! E hē!

E kāo! Kāti!

Hei aha tāu. Ē! Ē!

He aha hoki. Mahi atu!

WHAKAPUTA WHAKAARO

Kāti, kua ... tātou.
 Anei te ...
 Nā, ki a au nei ...
 E pā ana ki ...
 Ki ōku nei whakaaro ...
 Tēnā pea ...
 Kia mōhio mai koe ...
 Kia mārama mai koe ...

PĀTAI

Ko te aha ...?
 Ko tēhea ...?
 He aha ai?
 He aha i pērā ai?
 Nā te aha i pērā ai?

WHAKAHAU

Tikina ...
 Pānuitia ...
 Waiatahia ...
 Me ... / Kua e ... / E ...
 Kei ... (Kei mākū koe)

TIKANGA KÖRERO

Tēnā koa ... (homai te tote)
 Nā, ...
 Tēnā, ...
 Kāti, ...

WHAKAPĀHA

Auē taku ...
 Kua kitea taku hē
 Mō tōku hē

TŪMANAKO

Kei te pīrangi ...
 Ko taku pīrangi kia ...
 Koinā te pīrangi o ...
 Ko te tūmanako ...
 E whakamau (whakakoro) ana kia ...

WHAKAAE

Koia. Koinā.
 Āna.
 Āe, tautoko.

AKIAKI

Kia kamakama. Kia horo. Kia tina.
 Kia ū! E oho! Karawhiua!
 Kia mau.
 Kia mataara! Kia ita!

WHAKATAURITE

Rite tonu ...
 He ōrite tēnei ki tēnā
 He rerekē tēnei i tēnā
 Āhua rite ..., Paku rite ..., Hanga rite ...
 Rite pū tēnei ki tēnā

WHAKAHĒ

Anei kē tāku. Hei aha!
 Hei aha tāu!
 Engari mō tēnā!

TE WETEWETE I TE REO

Hei *arato* noa iho tēnei wāhanga, hei āwhina anō i te kaiwhakaako. Ehara i te mea me pēnei te whakaako i te reo.

Ko ngā tauira nei e hāngai ana ki te reo whakaputa, koinei ngā tūmomo reo ka puta mai i te waha o te ākonga, ka puta kē mai rānei i āna tuhinga.

Ngā Pūmau:	tētahi, ētahi ia tangata, ia tangata ... tēhea, ēhea ēnei, ēnā, ērā taua, aua
Ngā Pūwhea:	nei, nā, rā
Ngā Whārite:	Ko te mea pai <i>rawa atu</i> ... Ko tōku <i>tino</i> hoa ... <i>Neke atu</i> i te rima. E whā pea, <i>neke atu</i> rānei ... <i>Rerekē ake</i> tēnei i tēnā. <i>Rite tonu</i> tēnei ki tēnā.
Ngā Tātai Hono:	Hei ... ki, mā, mō He ... nō arā: <i>He uri nō</i> Tainui ...
Ngā Pūriro:	Nō hea? Nō konei. Mā wai? Mō wai? Nōku te koti. Mōku te waiata. a/o, tāna/āna, tōku/ōku, tā/tō, ā/ō tā rātou ..., tō māua ..., ā kōrua ...
Ngā Pūmahi:	Ka, Kua, I, Me, E, Kia, Kei te, E ... ana, I te
Ngā Rereāhua:	Kua <i>pau</i> te kai. Kua <i>oti</i> te mahi.
Ngā kōrero mō te Wāmua me te Wāheke:	Nōnahea, Inahea, I, Nō te, Ā, Hei
Ngā Pūanga:	mai, atu, iho, ake

Ngā Pūmuri: <i>anō, hoki, pea</i>	Nō konei <i>anō</i> ..., Ko wai rā <i>hoki</i> tētahi? He āporo <i>pea</i> tēnā?
Ngā Pūtohu:	tonu, rawa, kē, noa noa <i>iho</i> , kaha <i>rawa</i> , mutu <i>kē</i>
Kupu Honohono:	Nā ... Tēnā, ... Kātahi, ... Me, ā, ... engari ... Nō / Nā te mea ... Mehemea ..., Me ..., Me he ... Heoi anō ... Kātahi anō ka ... Kātahi ka ...
Kaimahi Whakaputa:	<i>Māku</i> tēnā e mahi. <i>Nāku</i> koe i āwhina.
Ngā Pātai me ngā Whakautu:	He aha i ... ai? He ... nō ...
Te Tatau:	E hia? Ka hia? Kia hia? Kia rua ... Kua toru ... Tokohia? Toko ...
Ngā Pātai me ngā Whakautu:	He aha i ... ai? He ... nō ...
Ngā Whakakorehanga o te Pūwāhi:	Kāore i konei.
Ngā Whakakorehanga o te Rereingoa:	Ehara i a ..., Ehara i te ...
Te Whakakorehanga o te Reremahi:	Kāore e ... ana ... Kāore i te ... Kaua e ... Kāore anō kia ...

Ngā Tohutoro

Te Tāhuhu o te Mātauranga. (1996). Te Reo Māori i roto i te Marautanga o Aotearoa. Te Pou Taki Kōrero.

NGĀ ARIĀ O TE REO

E ono ngā ariā o te reo kua whakatakotohia nei hei āwhina i te ako me te whakaako i te reo: ko te wāhi, ko te wā, ko te maha, ko te hononga, ko te tapa, me te āhua. He tauira ēnei nō ngā momo reo ka whakaputaina e ngā ākonga i te kaunekehanga tuatahi.

WĀHI	
Ngā Pūwhea:	nei, nā, rā
Ngā Pūmau:	tēnei, tēnā, tērā, ēnei, ēnā, ērā
Ngā Pūmahi:	Ka, Kua, I, Me, E, Kia, Kei te, E ... ana, I te
Ngā Pūwāhi:	I, Kei, Ki hea, Hei <i>I te kāinga au. Kei konei. Haere ki kō. Haere atu i konei. Hei reira.</i>
Ngā Whakakorehanga o te Pūwāhi:	<i>Kāore i konei.</i>
Ngā Tūwāhi:	konei, konā, korā
Ngā Pūanga:	mai, atu, iho, ake
Te Pūriro:	<i>Nō hea? Nō konei.</i>
Ngā Reremahi:	<i>Kei te kai. Ka rongo ia. Kua mihi. I haere.</i>
Nā, Mā me ngā Tūwāhi:	<i>Nā konā ... Mā taua huarahi ... Nā konei ... Mā tēnei ara ...</i>
TE WĀ	
Ngā Pūmahi:	I ..., Kei te ..., E ... ana ...
Ngā Reremahi:	<i>Kei te kai ia. Ka moe au. I haere māua. E noho ana rāua.</i>
Ngā Whakakorehanga o te Reremahi:	Kāore e ... ana, Kāore i te ..., Kaua e ..., Kāore anō ... kia ...
Tohu Wāmua:	<i>I konei ia. I haere au.</i>
Te Pūtohu tonu:	Kei te mahi tonu ia.
Te Ohoreretanga Taihoa:	<i>Taihoa ake!</i>
Ngā Ohoreretanga:	Nā, ..., Kātahi te ...
Te Kaimahi Whakaputa:	<i>Māku e ..., Nāna i ...</i>
Ngā Kōrero mō te wāmua me te wāheke:	Nōnahea, Inahea, I, Nō, Ā, Hei

NGĀ HONONGA	
Ngā Pūmau:	tēhea o ngā ... tēnei, ēnei taua, aua
Ngā Pūriro:	a, o tāku, tōku, tāna, tōna te pōro a Pīta, te koti o Mere ... <i>Mā wai?</i> <i>Nōku te koti. Mōku te waiata.</i> tā, tō, ā, ō, arā: <i>tā rātou ...</i> , <i>tō māua ...</i> , <i>ā kōrua ...</i>
Ngā Whakakorehanga o te Pūriro	<i>Ehara mā, mō, nō, nā</i>
Te Pātai:	He aha ai? He ... nō ... He aha i kore ai e ...
Ngā Kupu Tūhono:	nā, nō te mea mehemea, me, me he me, ā, engari, nā, tēnā, kātahi, heoi anō
Te Pū ki:	Tapahia te parāoa <i>ki</i> te naihi. Tuhia <i>ki</i> te pene.
Te Pūmuri hoki:	Ko wai rā <i>hoki</i> tētahi? I mua <i>hoki</i> .
Ngā Tātai Hono:	Hei ... ki, mā, mō He ... nō ..., arā: He uri <i>nō</i> Tainui.
Te Pūmuri pea:	E kore <i>pea</i> au e haere.
Te Pūmuri ai:	Haere mai ki konei noho <i>ai</i> .
Kaimahi Whakaputa:	<i>Māku</i> tēnā e mahi. <i>Nāku</i> koe i āwhina.
TE MAHA	
Ngā Whakahuahua:	kimokimo, titiro, papaki, nonohi, taetae
Ngā Whārite: <i>Neke atu</i> <i>Iti iho</i>	Ko te mea <i>тино pai rawa atu...</i> , Ko tōku <i>тино</i> hoa ... <i>Neke</i> atu i te rima ..., E whā pea, <i>neke atu</i> ranei ... iti iho = iti ake, rahi ake = nui ake E rima <i>huanga te nuinga ake</i> o ēnei rare i ēnā rare. E rima <i>huanga te rahinga ake</i> o tēnei whare i tō Mere. E rima <i>huanga te itinga iho</i> o tōna waka i tōku.

Ngā Tau: <i>Te Tatau</i>	E hia? E rua. Ka hia? Ka rua. Kia hia? Kia rua. Tokohia? Tokorua (mō te tangata). Tua-? Ko te tuahia?
Te Pūmuri <i>anō</i>:	<i>Homai tetahi anō.</i> <i>Nō konei anō ...</i>
Ngā Tau me ngā Pūmahi:	<i>Kua toru</i>
Te Whakakāhore <i>kore</i>:	<i>Kore take, kore mōhio, kore aro</i> <i>Kua kore te kai.</i>
TAPA	
Ngā Pūingoa:	he, te, ngā, a, ko
Ngā Rereingoa:	<i>He pai tēnei. He tamaiti pai ia. Ko Pare te kaiako.</i>
Ngā Whakakorehanga o te Rereingoa:	Ehara i a ..., Ehara i te ...
Kūmua:	<i>kaimahi, kaiako, kaikōrero</i>
Ngā Tūpou:	au, koe, ia, māua, tāua, rāua, kōrua, mātou ...
TE ĀHUA	
Ngā Tūmahi Oti:	pau, oti, mutu, ngaro
Te Whārite:	He pai <i>ake</i> tēnei ... <i>Rerekē ake tēnei i tēnā, Rite tonu tēnei ki tēnā.</i>
Ngā Rereāhua:	Kua <i>pau</i> te kai. Kua <i>oti</i> te mahi.
Ngā Pūtohu:	rawa, kē, noa, koa noa <i>iho</i> , kaha <i>rawa</i> , mutu <i>kē</i>